

EL CASTELL DE
TARADELL: UN EXEMPLE
D'INTERVENCIÓ EN EL
PATRIMONI HISTÒRIC
(1984-1989)

ANTONI CABALLÉ I CRIVILLÉS

El present article és un resum d'una part de la tesina de llicenciatura feta pel mateix autor, dirigida per la Dra. Imma Ollich i Castanyer, i presentada a la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona el febrer de 1989, amb la qualificació d'Excel·lent per unanimitat.

INTRODUCCIÓ

Fins no fa gaires anys, l'excavació metòdica de castells i fortificacions medievals era pràcticament inexistent. Les actuacions que s'havien fet eren poc científiques, limitant-se a buidatges o bé a accions d'excavadors furtius, i per tant sense resultats vàlids. El tema era tractat a partir de les dades obtingudes de la documentació escrita i de la descripció artístico-arquitectònica dels edificis. Així, doncs, quan se'ns presentà l'oportunitat d'encetar aquesta investigació des d'una òptica arqueològica, no vam dubtar ni un moment. Aquest fet es donà l'any 1984, quan un grup de persones relacionades amb el Centre Excursionista de Taradell, volien recuperar part de les estructures del castell de Taradell, popularment conegut com el castell de Can Boix.

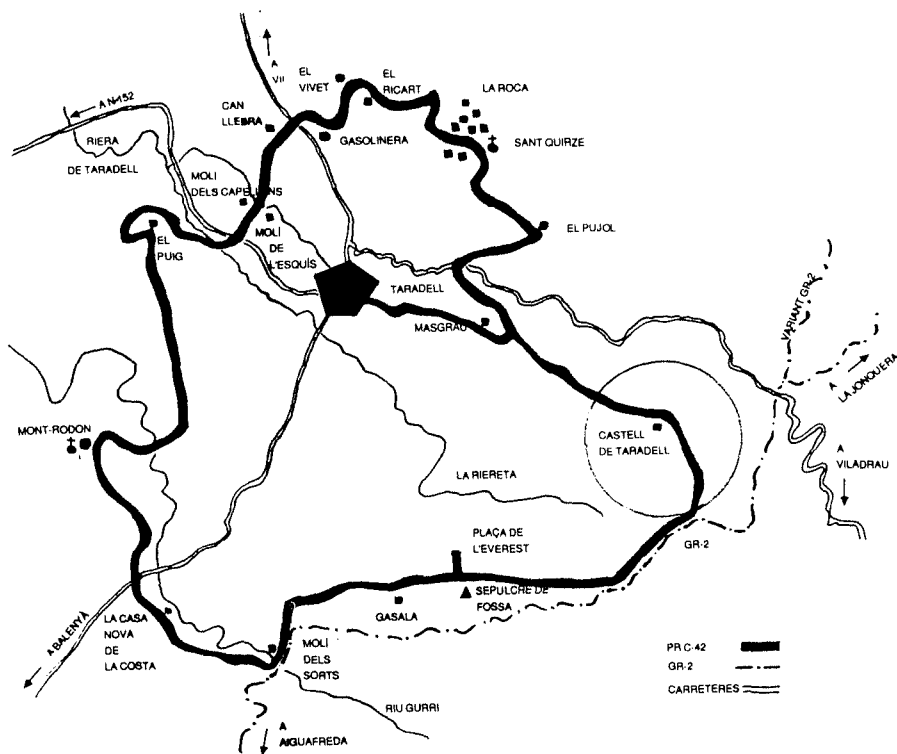
És a partir d'aleshores que, entre els anys 1984 i 1989, s'hi porten a terme sis campanyes d'excavacions arqueològiques de quinze dies de durada cada any. Es té el corresponent permís i la subvenció del Servei d'Arqueologia del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, com també el suport científic del Departament d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona.

Cal dir, però, que la nostra intervenció no s'ha reduït únicament al treball de camp, sinó que, com en tota actuació envers el patrimoni arqueològic, s'han volgut recuperar les restes del castell, consolidar-ne les estructures, treure'n un rendiment científic i donar-lo a conèixer.

Per aconseguir aquests objectius ha calgut plantejar-se l'actuació en diferents àmbits d'estudi o de treball:

1. Estudi de la documentació escrita.
2. Ubicació i descripció general del castell.
3. Treball de camp i anàlisi dels resultats.
4. Restauració de les estructures.
5. Estudis i difusió.

Com tota intervenció arqueològica, aquesta ha comptat amb un important grup de col·laboradors als quals volem, aquí, agrair la seva ajuda. Voldríem

Localització del Castell

fer especial esment al Sr. Josep Munmany, actual alcalde de Taradell, a l'historiador taradellenc Antoni Pladevall, als arquitectes Joan Albert Adell i F. Albin, i a la codirectora de les excavacions del castell de Taradell, Imma Ollich.

1. ESTUDI DE LA DOCUMENTACIÓ ESCRITA

Si es vol fer una anàlisi completa del castell no es poden oblidar totes les dades que ens proporciona la documentació escrita, les quals ens aporten informació per contrastar amb els resultats dels treballs d'excavació.

Les principals fonts escrites utilitzades per fer l'estudi del castell de Taradell procedeixen, bàsicament, de tres arxius:

- Arxiu Capítular de Vic
- Arxiu Corona d'Aragó
- Arxiu Parroquial de Taradell

La persona que millor coneix i domina tota aquesta documentació és

l'historiador Antoni Pladevall, el qual té publicats alguns articles i monografies (PLADEVALL, A. 1955; 1959; 1973; 1986.)

El primer document escrit que fa esment al nom de Taradell data del 24 de gener del 893. Es tracta de la venda que fan els esposos Tendefred i Borella al bisbe de Vic, Gotmar, d'una peça de terra situada en el lloc dit de «Socarrats», dintre el terme de Taradell, al comtat d'Osona. Malgrat que el castell no apareix explícitament documentat fins al 898, cal interpretar que cinc anys abans ja existia.

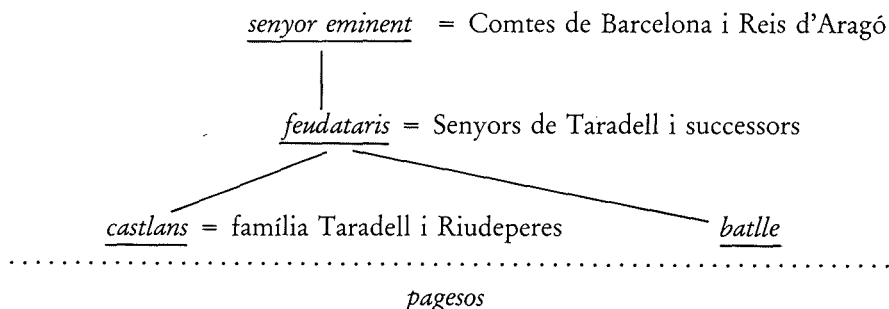
El topònim «Taradell», d'origen antic, surt a la llum com d'altres quan es repobla i es reorganitza la plana de Vic a final del segle IX, gràcies a la memòria popular d'una població residual que ha subsistit als anys de descontrol provocat per la invasió musulmana.

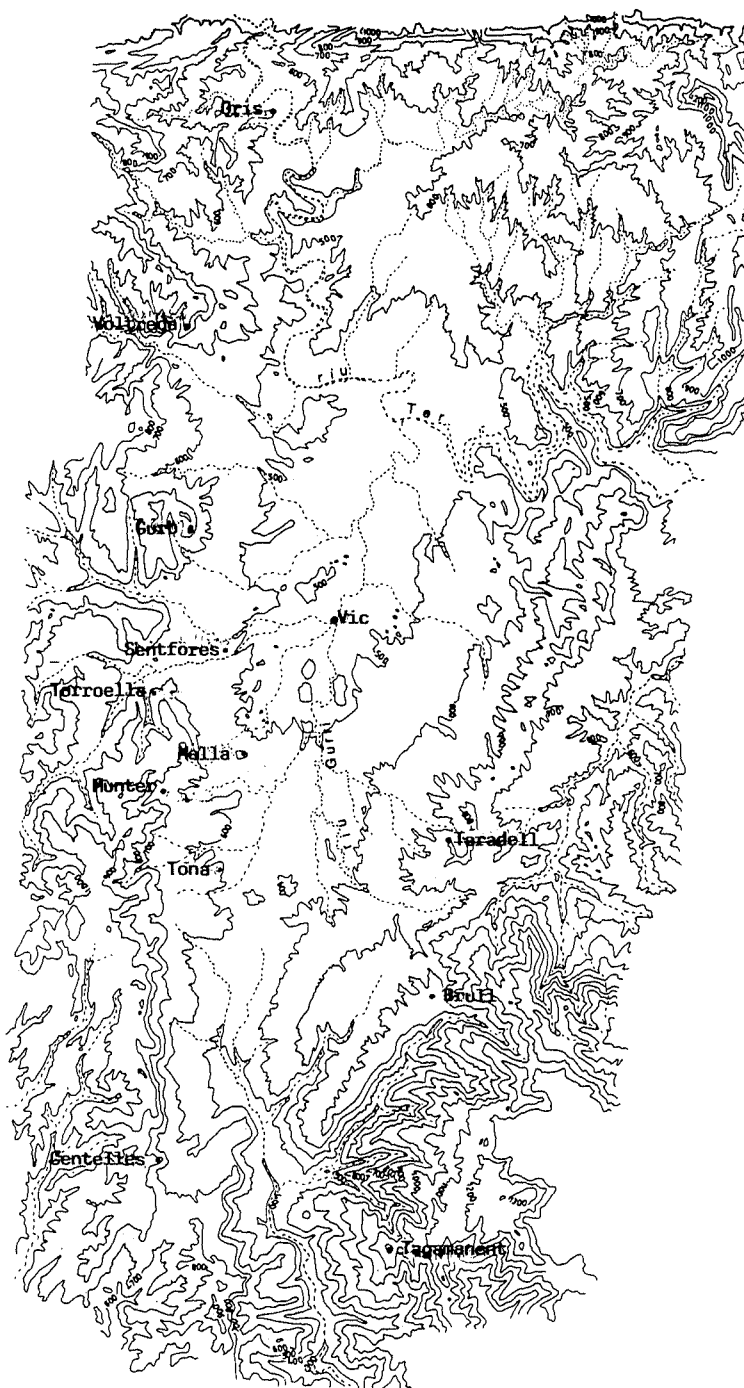
Alguns autors han apuntat la idea que el castell, atesa la seva antiguitat, pogués ser un dels punts fortificats durant l'intent de conquesta per part dels francs el 798, i en el transcurs de la revolta de caire indigenista, protagonitzada per Aissó el 826 a la nostra comarca (ABADAL, R. d'1954 i PLADEVALL, A. 1959). Quan el castell apareix en la documentació escrita veiem com sota la seva jurisdicció hi ha un territori, un terme, el qual cal entendre com el reflex d'una unitat territorial anterior. Per tant, el podem considerar com un dels altres «castells termenats» que devien subdividir durant els segles X-XIII el comtat d'Osona en petites unitats administratives.

El terme de l'*apendicio* o *castrum* de Taradell es va perfilant a partir dels documents del segle X que es troben a l'Arxiu Capítular de Vic. Aquest territori coincidirà aproximadament amb els límits parroquial que ens proporcionen les actes de consagració dels segles XI i XII de les esglésies de Sant Genís de Taradell, Santa Eugènia de Berga, Sant Martí de Viladrau i Santa Maria de Vilalleons (PLADEVALL, A. 1955).

Com veiem, el castell és el centre d'un terme, alhora que li dona nom; al seu entorn s'estableixen una colla de relacions entre individus, en el marc del sistema feudal.

Vegem esquemàticament com s'organitzen aquestes relacions:

Emplaçament i situació estratègica del Castell

La documentació escrita ens permet analitzar tots aquests lligams i les genealogies dels senyors i els castlans de Taradell (PLADEVALL 1958; 1973; 1986). També ens permet veure quins són els estadants del castell. En aquest sentit, cal dir que els senyors de Taradell no hi viuen mai, ja que la seva residència es troba a la *domus* d'Espinzell, situada entre el castell i la població de Viladrau. Ells es deuen limitar a visites esporàdiques, car entre altres coses prefereixen les comoditats del seu casal. A més, hem de tenir en compte que a part del castell tenen altres possessions, o bé vincles amb altres senyors que els impedeixen de cuidar-se del castell i de la seva defensa. Aquesta pot ser una de les raons de l'existència dels castlans, els quals, segons un document del 1100, han de viure al castell, ja que el senyor ho feia al casal d'Espinzell. Així, aviat renuncien a fer vida al castell i es traslladen primer al casal de Riudeperes, i, a partir del segle XIV, passen a la Sala de Viladrau.

D'aquesta manera es veuen obligats a llogar diverses persones per tenir cura del castell i dels serveis feudals que els pertoca. Els encarregats són originàriament la família Castell, els quals viuen al mas Castell. Les pestes de 1348, però, maten tots els habitants del mas, la qual cosa comporta que els castlans hagin de buscar altra gent. Aquestes persones són de masies del terme o bé de la sagrera de Sant Genís, que cuiden el castell fins a final del segle XIV.

Entre els segles XV i XVI no sabem de ningú que freqüenti el castell. Sembla ser que els darrers habitants documentats al castell són Francesc Comas, Francesc Baltezar, que hi resideix el 1553, i Nofra Sabatés del Castell, esmentat en el *Llibre de Compliment Pascual de 1590*. La missió d'aquests últims habitants és la de simples masovers; això ens ho demostra l'inventari fet a Francesc Comas el 30 de novembre de 1507 (PLADEVALL, A. 1959). Dins de tota aquesta documentació escrita, poques són les referències directes a l'edifici del castell. Des del 898 fins al segle XIV, únicament tenim constància de la seva existència. No serà fins al primer quart del segle XIV que començarem a tenir algunes dades sobre el seu estat i característiques constructives.

El 1327, davant l'estat ruïnós de l'edifici, provocat, segurament, pels conflictes feudals entre els súbdits de la Mitra i els de Montcada, en els quals Taradell pren part, els senyors del castell fan un primer intent de reconstrucció. El veguer d'Osona, com a conseqüència de noves qüestions de límits entre Vic i Taradell, intenta, el 1327 i el 1335, impedir aquesta reedificació, la qual cosa comporta la intervenció del monarca Jaume II. Malgrat que no sabem ni com ni quan es fan, tot sembla indicar, a partir d'una carta tramesa al castlà l'any 1374, que les reformes són senzilles i precipitades.

És per aquest motiu que el senyor Bernat de Vilademany decideix portar a terme una reedificació total i seriosa. Les obres s'inicien amb una crida pel saig o nunci de Taradell el 13 de gener de 1398 a la plaça de Taradell, on s'informa a tots els súbdits que han de treballar al castell tres dies a la setmana

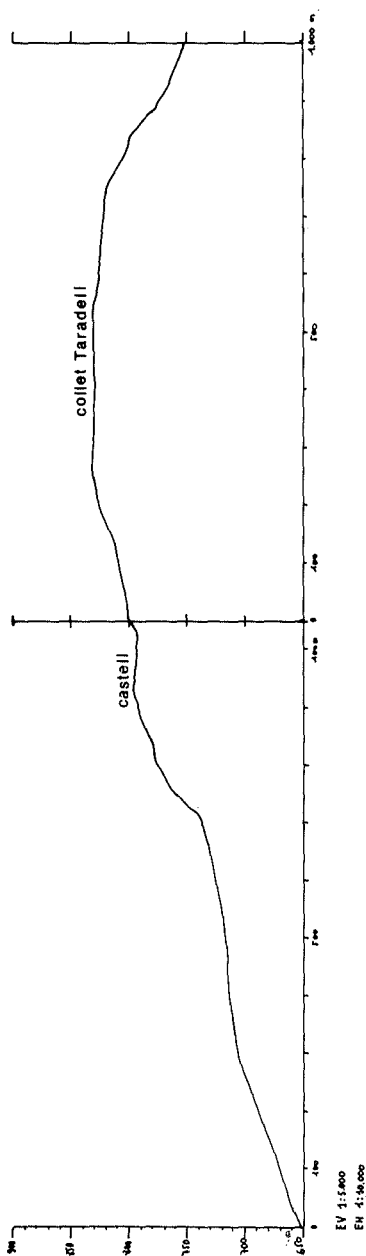
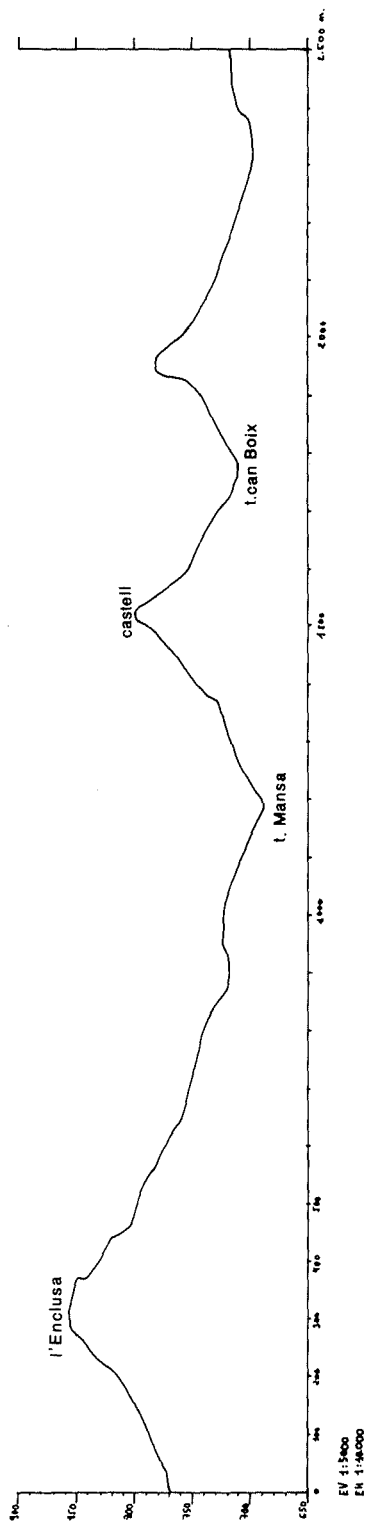
Les estructures del Castell s'adapten a la forma irregular de la superfície rocosa

sota pena de 50 sous. El preu tan alt per la pena i l'obligació d'anar-hi tothom fa moure als aloers, els quals presenten un plet. La feina a fer al castell ens la diu el mateix plet: «fer unes torres i un gran edifici al costat del castell, preparar calç, ciment i pedres». Segons A. Pladevall la partícula *iuxta dictum castrum* indica que es respecta tot o bona part de l'edifici, ampliant-lo (PLADEVALL, A. 1959).

Tenim més notícies d'aquestes obres el 1405 i el 1406. D'aquest últim any hi ha un llistat de despeses dels aliments consumits pels mestres de cases que treballaven al castell.

Les darreres dades sobre el castell, tal com hem vist, no les trobem fins al segle XVI, ja que ha perdut la seva funció defensiva per a convertir-se en un mas. Entre aquests documents tenim l'inventari del 1507, a partir del qual podem intuir l'espai que ocupava la masoveria dintre el castell. Primer de tot anomena els animals que hi ha a l'entrada del castell, després ve la cuina amb els seus estris i l'utillatge, i finalment fa referència a les coses ubicades en una sola cambra (PLADEVALL, A. 1959).

Abans d'acabar aquest apartat dedicat a la informació proporcionada pels documents escrits, hem de fer esment d'un element relacionat amb el castell. Ens referim a la capella castellera de Santa Creu del Castell, la qual apareix

Perfils de l'emplacement del jaciment

per primer cop en un testament del 1185. L'encarregat de mantenir el culte era un sacerdot beneficiat que també tenia al seu càrrec la capella de Sant Quirze de Subiradells. Santa Creu del Castell es troba ja destruïda el 1599, moment del qual tenim les últimes referències del castell com a edifici.

2. UBICACIÓ I DESCRIPCIÓ GENERAL DEL CASTELL

L'anàlisi de l'emplaçament del castell denota, i permet comprendre millor, la seva clara funció de defensa i control d'un territori.

El castell es troba situat a la zona oriental de la plana de Vic en un punt de contacte amb les Guilleries, prop del vessant septentrional del Montseny. S'aixeca sobre una superfície rocosa que corona un turó de 803 m d'altitud, el qual queda delimitat, al sud, pel torrent de Can Boix i, al nord, pel torrent de la Mansa. Aquest puig és una prolongació vers l'oest del massís de Creu Serrador, Puiggrifó, les Sitges del Bou, l'Enclusa, collada del Vilar i collet de Taradell, el qual forma part dels estreps muntanyosos que delimiten la plana de Vic pel seu cantó oriental. La unió entre el castell i aquesta serralada es fa a través d'una estreta carena que fa difícil l'accés a la fortificació per altres indrets, amb fortes pujades i cingleres.

Des de la població de Taradell fins al jaciment hi ha uns dos quilòmetres en línia recta. S'hi pot arribar per diferents camins, el més curt, però, amb un fort pendent, és el que trobem sortint de Taradell en direcció a la font de la masia Masgrau, d'on s'enfila fins als peus del castell. (Actualment, part d'aquest trajecte es pot fer seguint el Sender de petit recorregut PR. C-42). Un altre camí és el que segueix el vell camí ral que portava a Viladrau. Aquest surt de Taradell entre la Vallmitjana i el pla de les Forques, i tot passant per les Valls es remunta vers el collet de Taradell, des d'on cal seguir la carena de la muntanya fins a la font de Can Boix o dels Caçadors, per baixar a les balmes del castell fins a tocar el recinte. El castell es compon d'una torre circular unida a un mur que tanca tot un recinte amb dependències al seu interior. Aquest mur, construït a frec de penya, s'adapta a la forma irregular dels límits de la superfície rocosa.

L'edifici s'assenta al final d'aquesta superfície rocosa, la qual queda aixecada uns 8 m per sobre el pla que la sosté.

Des de lluny, sembla com si el castell quedés penjat dalt d'un turó, sobre dues grans roques. Però en realitat, pel bell mig del recinte, la massa rocosa és partida per una diàclasi força desenvolupada.

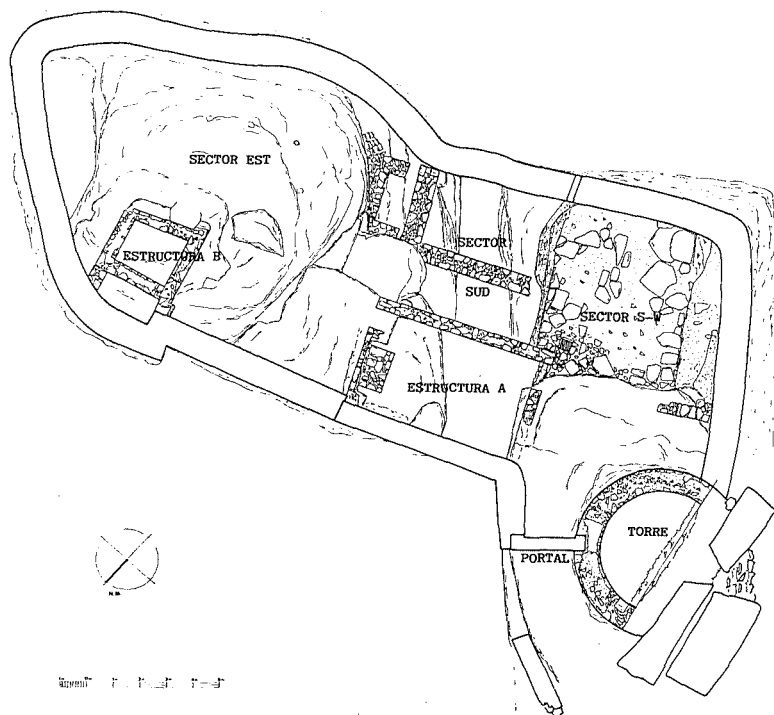
Fins aquí hem descrit, a grans trets, el marc físic on s'aixeca el castell; però cal aprofundir més i veure com la seva ubicació gaudeix d'un seguit de condicions físiques que el defineixen com un lloc certament estratègic:

Control visual d'un ampli territori

El castell està construït dalt d'un turó a una altitud superior a la plana de Vic (600 m), i a l'extrem d'un dels estreps muntanyosos, des d'on té una vista panoràmica que li permet dominar-la pràcticament en la seva totalitat. Des de la seva posició, però, té una millor visió sobre la part central de la plana, entre Tona i Vic, o dit d'una altra manera sobre la vall del riu Gurri, sector per on s'estén bona part del seu terme jurisdiccional. Per tant, des d'aquest punt podia controlar les principals vies de comunicació que travessaven aquesta zona durant l'Edat Mitjana, com són la *strata francisca*, en el tram comprès entre els dos nuclis abans esmentats i el camí ral de Taradell a Viladrau, que comunicava amb el cor del Montseny i possiblement arribava fins a la costa.

Des del castell es divisen perfectament els castells de Tagamanent, Centelles, el Brull, Tona, Malla, Munter, Torroella, Sentfores, Gurb, Voltregà, i, en dies molt clars, els d'Orís, Torelló i Cabrera. Per tant, la comunicació visual que entre els quals es podia establir amb foc o miralls, ens reafirma la idea que el castell de Taradell formava part d'una xarxa definitiva entorn de la plana de Vic, que permetia la protecció del nucli de Vic, centre del comtat i el bisbat,

Planta de les estructures i els sectors

dels atacs exteriors. A més a més, però, devia exercir un control directe sobre el seu territori.

Lloc fàcilment defensable

Com hem dit, el castell es troba en un lloc elevat de difícil accés, amb fortes pujades i cingleres. L'edifici a més de disposar d'elements defensius propis, torre i murs alts, està aixecat a l'extrem d'aquesta plataforma rocosa, fent que pel cantó de llevant quedi penjant uns 8 m. És per aquest cantó per on s'arriba d'una manera més planera als peus del castell, tot seguint l'estret passadís unit amb la carena muntanyosa.

Pels cantons nord i sud, a més d'aixecar-se les estructures del castell arran de la massa rocosa, les fortes cingleres als dos vessants del turó fan impossible accedir-hi. Realment l'únic lloc per on es pot entrar a l'edifici és pel cantó de ponent, indret on es localitza la torre. Cap aquesta banda les cingleres i la superfície rocosa han perdut potència i fan més fàcil el pas entremig de les esquerdes. Tot i així el camí ha de superar fortes pujades i pendent abans d'arribar a una petita esplanada davant de la fortificació.

És un lloc, doncs, fàcilment defensable si tenim en compte el tipus de mitjans i d'armes que s'utilitzaven durant l'època medieval. Un cop es disposa d'armes de foc aquest tipus de fortificacions perden la seva efectivitat, la qual cosa esdevé un dels motius del seu abandonament o canvi d'utilització.

Lloc resguardat per zones muntanyoses

El castell mira vers la plana de Vic, però es troba a l'entrada dels conjunts muntanyosos de les Guillerries i el Montseny. Aquesta proximitat a zones muntanyoses el protegeix i li dona seguretat, ja que en cas d'un gran atac sempre hi ha la possibilitat de refugiar-s'hi.

TREBALL DE CAMP I ANÀLISI DELS RESULTATS

Les recerques arqueològiques al castell de Taradell s'inicien a partir de les tasques de neteja portades a terme pels membres del Centre Excursionista de Taradell, amb l'objectiu de recuperar la porta d'entrada al recinte. Així, un cop vistes i valorades les restes aparegudes es proposa al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya de realitzar una prospecció arqueològica. Durant el desembre de 1984 es fan quatre cales de sondeig a diferents punts per tal de treure la màxima informació en vista a comprovar les possibilitats arqueològiques del lloc i per a la programació de futures actuacions. En donar resultats positius es demanen successivament els permisos i les subvencions per portar

a terme cinc campanyes d'excavacions arqueològiques, entre els anys 1985 i 1989.

L'objectiu de l'excavació del jaciment és la recuperació del castell, el coneixement de la seva evolució i les etapes constructives, l'estudi de la seva distribució interna i la utilització de cada espai. Es vol establir una seqüència cronològica on ubicar tant en el temps com en l'espai els diferents elements que componen el castell (torre, capella de Sta. Creu, mas, murs...). La metodologia emprada per a la realització del treball de camp és l'excavació estratigràfica en extensió. És a dir, hom baixa les capes de terra clarament diferenciades, o bé els nivells d'enderroc, un darrera l'altre en tota la superfície delimitada, per estructures o per eixos.

El control del que va apareixent en cadascun dels estrats es fa a través de fulls de paper mil·limetrat on hi ha dibuixada en planta l'estructura o el sector on es treballa, i on s'assenyala la distribució del material a partir d'un codi de signes preestablerts. També anotem les diferents característiques dels estrats o nivells (la composició, el color, la textura...) i les diferents cotes de profunditat.

La documentació gràfica de tot el procés d'excavació en cada campanya s'ha fet amb fotografies en blanc i negre, en diapositives, algunes passades en vídeo, plantes, dibuixos i seccions.

Evidentment, abans de fer l'estudi del jaciment i un cop acabat el treball de camp, ha calgut passar al laboratori on el material arqueològic és rentat, enganxat, classificat i inventariat.

Posteriorment s'estudien els diferents materials com la ceràmica, els metalls, la fauna (J. Martí), i es fan les anàlisis de mostres de terres, de morter i de ceràmiques necessàries per treure el màxim d'informació. Amb la finalitat de programar millor les campanyes i poder realitzar un estudi coherent, ordenat i entenedor es proposa dividir el castell en sectors. Aquests es fan en funció de les estructures constructives, o bé són determinats per uns trets concrets que donen una unitat a una zona. Sovint els límits exactes d'un sector es clarifiquen un cop excavats en la seva totalitat. Així aquestes estructures o sectors són:

La torre

Aquesta és potser un dels elements més significatius de qualsevol castell. Segons el seu emplaçament i funció se la solia anomenar «torre d'homenatge», ja que era el lloc del castell on el vassall jurava fidelitat al senyor. Es troba a l'extrem nord-oest, just al costat dret a l'entrada del recinte. És des d'aquesta posició que es domina millor l'ampli territori que envolta el castell. De la torre ha perviscut la base, de planta circular, construïda directament sobre la roca viva. Les seves dimensions són 6'5 m de diàmetre exterior, 4'5 m l'interior, i el gruix de la paret és d'un metre. Quant a l'alçada varia molt. Els trossos amb

menys filades i en més mal estat de conservació es troben a la meitat oest de la torre, la qual era ocupada per grans blocs de la paret caiguda que en feien impossible l'excavació. Aquests blocs foren aixecats i restituïts al seu lloc durant l'hivern de 1988, la qual cosa va permetre finalitzar l'excavació de la torre.

Els murs, amb un aparell diferent al de la resta del castell, estan fets amb pedres planes i primes en forma de lloses, poc escantonades, disposades en filades horitzontals i fixades amb un morter compacte i ric amb calç i pedretes.

A partir de la seva estructura constructiva i de l'anàlisi de la seva estratigrafia, plantejem que es tracta d'una torre de dues plantes, amb accés a la planta superior, construïda a final del segle X, principi del XI. Es deixa d'utilitzar definitivament a partir de les reformes de 1398 i 1406. La seva utilització com a lloc d'habitat ens ho demostra la presència de tres estrats que denoten una clara ocupació humana, amb restes de fauna, ceràmica i una llar. (CABALLÉ, A. 1986)

Estructura A

L'anomenada estructura A és una habitació rectangular (6'25 m x 3'82 m) que ocupa la meitat nord de la part central del castell. És situada just un cop hem passat l'entrada al recinte a mà esquerra. Entre els murs que delimiten aquesta cambra cal destacar el del cantó nord, el qual té unes característiques constructives semblants a les de la torre. A la cara interior d'aquest pany de paret hi podem veure, a la part superior, restes d'un *opus spicatum*, una finestra amb esplandit (s'intueix una segona obertura) i vuit encaixos situats en un mateix pla horitzontal fets després de la construcció del mur.

Durant l'excavació d'aquest àmbit es va observar, a l'extrem est, com la roca natural estava retallada en forma de capçal carrat, al mig del qual hi havia un element rectangular fet amb pedres de diferents mides, algunes de tipus tosca.

Referent a aquesta estructura A, a partir dels diferents elements que la componen i les dades documentals, hem exposat la hipòtesi que es tractés de l'antiga capella de Santa Creu del Castell, fins a l'actualitat desapareguda. La seva datació la centrem entre els segles XI-XII. Tot i que també sofreix diferents modificacions, a final del segle XVI quedà totalment destruïda.

Estructura B

Aquesta estructura, localitzada a l'extrem nord-est del recinte, té una planta de forma quadrangular i de dimensions molt reduïdes (1'90 m x 2'10 m). Actualment resten entre una a tres filades de pedres planes ben disposades. Les parets, tant a l'exterior com a l'interior, estan arrebossades amb calç. La interpretació i la datació d'aquesta cambra se'ns presenta problemàtica en no

tenir dades suficients. Ens trobem en una àrea on hi havia poc sediment i estava força remenat.

A nivell d'hipòtesi s'ha apuntat la possibilitat que es tractés d'una torre de guaita, ja que es troba en el punt més alt de la superfície rocosa, o bé d'una cambra aïllada de la humitat, amb calç, per a guardar-hi aliments o altres productes. La seva construcció sembla clar que cal situar-la amb anterioritat a les grans reformes de final del segle XIV, inicis del XV.

Sector Est

Excavat durant la campanya de 1986. Hi havia poca potència de terra. Si exceptuem la cambra quadrada B, podem dir que en aquesta zona del castell no hi havia cap mena d'edificació feta amb pedra. Tant sols tenim l'existència d'un petit encaix rodó excavat a la roca i una sèrie de retalls que han fet pensar en la possibilitat que correspongués a algun tipus de construcció amb fusta del castell del segle IX-X.

Sector Sud-oest

La unitat i els límits d'aquest sector són fixats, en bona part, per l'aparició en el transcurs de l'excavació d'un paviment fet amb lloses planes, sota les quals trobem un preparat vermellós que devia servir per a anivellar aquesta part del castell amb la resta. Aquest aixecament del nivell del terra s'aprofita per fer-hi una cisterna.

Es tracta d'una cambra de 3'60 m per 4'25 m, amb una alçada màxima de 1'95 m. Les parets estan arrebossades, impermeabilitzant tota la cabitat. El terra és la mateixa roca natural i el sostre de volta presenta restes de l'encanyissat fet per a la seva construcció. L'accés a la cisterna es troba a prop de l'estructura A, en una petita obertura delimitada per pedres ben posades.

Creiem que la construcció de tot aquest conjunt es fa en el mateix moment que es projecta l'aixecament dels murs que configuren el castell, durant el final del segle XIV i l'inici del XV. Pel seu emplaçament dins la distribució interna de la fortificació molt a prop de l'entrada, cal considerar tot aquest sector com el pati d'armes, des d'on s'accedeix a les altres dependències.

La gran quantitat de material trobat corresponent al segle XVI, que coincideix amb la darrera fase d'ocupació del castell, fa sospitar que aquesta àrea havia estat la més utilitzada durant aquest període. En aquest sentit, l'inventari del 1507 situa les dependències del mas a prop de l'entrada.

Sector-Sud

Aquest sector agafa tota la meitat sud de la part central del castell, just per sobre de la diàclasi que en aquest lloc és molt més àmplia. Això fa que

sigui el sector amb més sedimentació. Una excavació feta a principi de segle per Mossèn Seràs i la posterior erosió han fet, però, que part d'aquest sector fos ocupada per un gran rebaix que deu haver afectat una part del mur que configura el recinte del castell, on hi ha un esvoranc. Aquest s'ha utilitzat com a lloc d'accés a l'interior del recinte fins a la recuperació definitiva de l'edifici.

Les estructures que hi han aparegut, totes fetes amb pedra seca, formen part d'habitaclles anteriors a les reformes del segle XIV. Cal destacar la recuperació en aquest sector d'un important lot de ceràmiques grises medievals dels segles XII-XIII, entre les quals tenim olles, gerres, cassoles, tapadores i alguna paella.

Totes aquestes estructures i elements que componen el castell són el resultat d'una evolució històrica. Així la recopilació de tota la informació que ens proporciona el treball de camp, contrastada amb la documentació escrita, i sense oblidar on és emplaçat, permet establir les diferents fases històriques que viu el castell:

Fase 0 Cal fer esment a la possibilitat, ja apuntada per altres autors, que aquest castell fos vestit durant el primer intent de penetració carolíngia el 798, i durant la revolta de caire indígenista protagonitzada per Aissó el 826. Aquest seria el precedent immediat del nostre castell.

Fase 1 La situem entre els segles IX-X, moment de repoblació i reorganització de la zona, quan el castell té una gran importància a nivell estratègic i de domini sobre un terme jurisdiccional.

D'aquesta fase hem assenyalat la hipòtesi que els retalls trobats al sector est fossin les restes d'una construcció defensiva feta de fusta. Aquesta idea la reforcen les condicions de defensa natural que presenta aquesta zona, al límit de la superfície rocosa i separada, per l'únic de lloc de possible accés, per una potent diàclasi natural.

Fase 2 La situem entre final del segle XI, quan el castell esdevé una peça imprescindible dins l'engranatge de la societat feudal, i principi del segle XIII, quan aquest ha perdut gradualment transcendència i per tant s'ocupa d'una forma més esporàdica. El castell en aquests segles el formen una torre rodona, una capella castelleria i altres dependències.

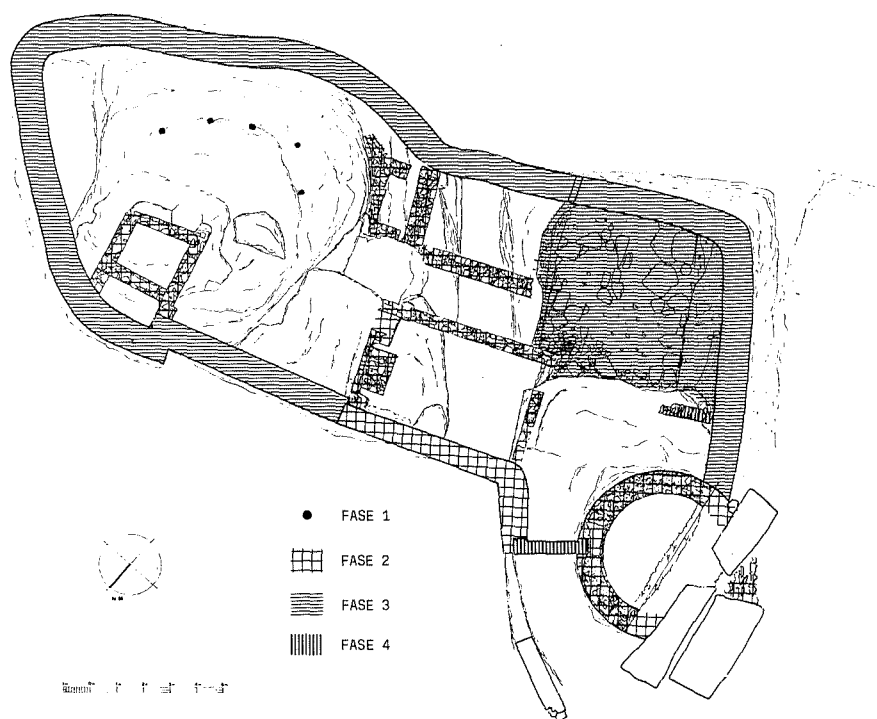
Fase 3 Va dels inicis del segle XIV, quan segons la documentació escrita el castell està en un estat ruïnós, fins a les reformes documentades dels anys 1398 al 1406. És una etapa caracteritzada per moments de crisi i conflictes socials que afecten el castell.

Aquestes importants reformes es concreten en l'aixecament dels murs que delimiten el castell, la reparació de les parts altes de la paret de la torre i la transformació de la capella. També s'aprofita per aixecar el que serà el pati d'armes, tot anivellant el terreny i construint una cisterna. És en aquesta fase que s'arrasen i reomplen les dependències del sector sud. Malgrat que bona

*Vista general
del recinte abans
i després de la
seva restauració*

Planta del castell amb les fases de construcció

part del castell fos construït en aquest final de segle XIV inicis del XV, l'estructura resultant continua essent la mateixa que la de les fortificacions típiques del segle XI, amb torre i muralla que tanca tot un recinte, el qual s'adapta a la topografia del terreny.

Fase 4 Va des de les reformes de principi del segle XV fins a la transformació del castell en una masia. En aquests moments els canvis que ha sofert la societat (aparició de la ciutat, monarquia forta, canvi estructura del camp català...) fan que no tingui massa sentit la utilització de castells encimbellats i incòmodes.

Aquesta fase la tenim documentada amb una gran quantitat de ceràmica, però a nivell d'estructures podem dir que ocupava l'àrea propera a l'entrada del recinte. Devia tractar-se, seguint el que ens diu l'inventari de 1507, d'una construcció simple amb dues cambres i alguna cort. Els murs del castell devien aprofitar-se, juntament amb la construcció de parets fetes amb pedra seca.

Queda clar que en aquesta fase la torre i la capella estan totalment inutilitzades, tal com ho demostra el fet que la porta d'entrada al castell aixafi part dels murs de la torre.

Fase 5 Aquesta és l'última fase d'abandonament del castell, que va de final del segle XVI, inicis del XVII, fins als nostres dies.

4. RESTAURACIÓ DE LES ESTRUCTURES

Un altre dels treballs que s'ha portat a terme paral·lelament a les excavacions arqueològiques, és l'adequació i la consolidació de les estructures del castell.

Tant des del Centre Excursionista de Taradell, en un primer moment, com des de l'Ajuntament, com per part dels responsables de la recerca arqueològica, vam considerar que no tenia sentit la recuperació del castell, sense una intervenció integral que evités la seva futura degradació i pèrdua.

Vegem a continuació quins han estat els treballs de restauració realitzats.

Restauració porta. 1984

L'any 1984 un grup de socis del Centre Excursionista de Taradell, motivats per un seguit de fotografies i a partir d'un article publicat al Butlletí del Centre Excursionista de Taradell, promouen la recerca i la reconstrucció del portal.

Els treballs s'inicien a la tardor de 1984. Un cop localitzada la llinda i l'emplaçament exacte de l'entrada es demana ajuda tècnica al Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya. L'arquitecte encarregat del projecte és el Sr. Joan Albert Adell, en aquell moment cap d'Inspecció tècnica del mateix Servei.

Amb les poques dades que se'n tenen, es vol fer una obra que respecti una lectura correcta a nivell arquitectònic, arqueològic i històric; però al mateix temps que s'adapti al seu entorn ambiental i al conjunt de l'edifici. La reconstrucció del portal es fa a partir de dues pilastres —fetes de totxo massís de color torrat, material lleuger i de fàcil transport— que aguanten la llinda. El color del totxo, semblant al de la muntanya, juntament amb abundant morter de calç entre les juntes, fa que aquesta peça agafi una textura similar a la dels murs del castell.

Recomposició de la torre. 1988

Els treballs de consolidació s'inicien el mes de desembre de 1988 amb l'aixecament dels blocs caiguts de la torre, els quals es trobaven sobre bona part de la seva base i dispersos arreu. La forma de la fractura que presentaven ha fet sospitar que la seva ruïna tingui un origen sobtat i violent, potser una explosió o terratrèmol, car els fragments tenien unes dimensions considerables, i alguns es trobaven a una certa distància de la torre.

La remunta i la recomposició dels blocs caiguts sobre les parets conservades ha permès la consolidació definitiva de la torre, aprofitant només els elements originals disponibles.

Consolidació total del castell. 1989

Posteriorment, durant l'any 1989, es continua la consolidació de la resta de murs que configuren el castell arrançant els esvorancs i les lesions que presentaven amb obra de maçoneria de les mateixes condicions que els fonaments del mur, coronats amb una petita carena de formigó buixardat per evitar-ne l'erosió superior.

El projecte de rehabilitació del castell portat a terme entre els anys 1988 i 1989 ha estat elaborat pels arquitectes Joan Albert Adell i F. Albin, i subvencionat a partir de la col·laboració entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Taradell.

5. ESTUDIS I DIFUSIÓ

Per tancar tot aquest procés d'actuació al castell de Taradell, volem fer constar que s'han fet tot un seguit de publicacions, conferències i estudis, des d'un àmbit local fins a nivells universitaris, com també visites al jaciment durant i després de la nostra intervenció.

BIBLIOGRAFIA

- ABADAL, R. d' (1954). *La Plana de Vic en els segles VIII i IX (717-786)*. Vic.
- PLADEVALL, A. (1955). *El castillo de Taradell y su primitivo término*. «AUSA» vol. II pàgs. 492-501.
- PLADEVALL, A. (1959). *El castell de Taradell, conegut avui dia pel castell de Can Boix*. Revista «Taradell», núm. 131, 132 i 133.
- PLADEVALL, A. (1973). *Castell de Taradell*, dins de *Els Castells Catalans*, vol. IV Rafael Dalmau, ed., pàgs. 964-976.
- PLADEVALL, A. i altres (1986). *Castell de Taradell* dins de *Catalunya Romànica*, vol. III (Osona II). Fundació Enciclopèdia Catalana. Pàgs. 603-607.
- CABALLÉ, A. (1986). *L'excavació estratigràfica de la torre rodona del Castell de Taradell*. «Acta Mediaevalia» (Annex 3). Universitat de Barcelona. Pàgs. 25-39.